

فضایل قرآنی
امیر المؤمنین
علی علیه السلام

شجره طیبه
دانشگاه علوم پزشکی قزوین
اسفند ۹۹

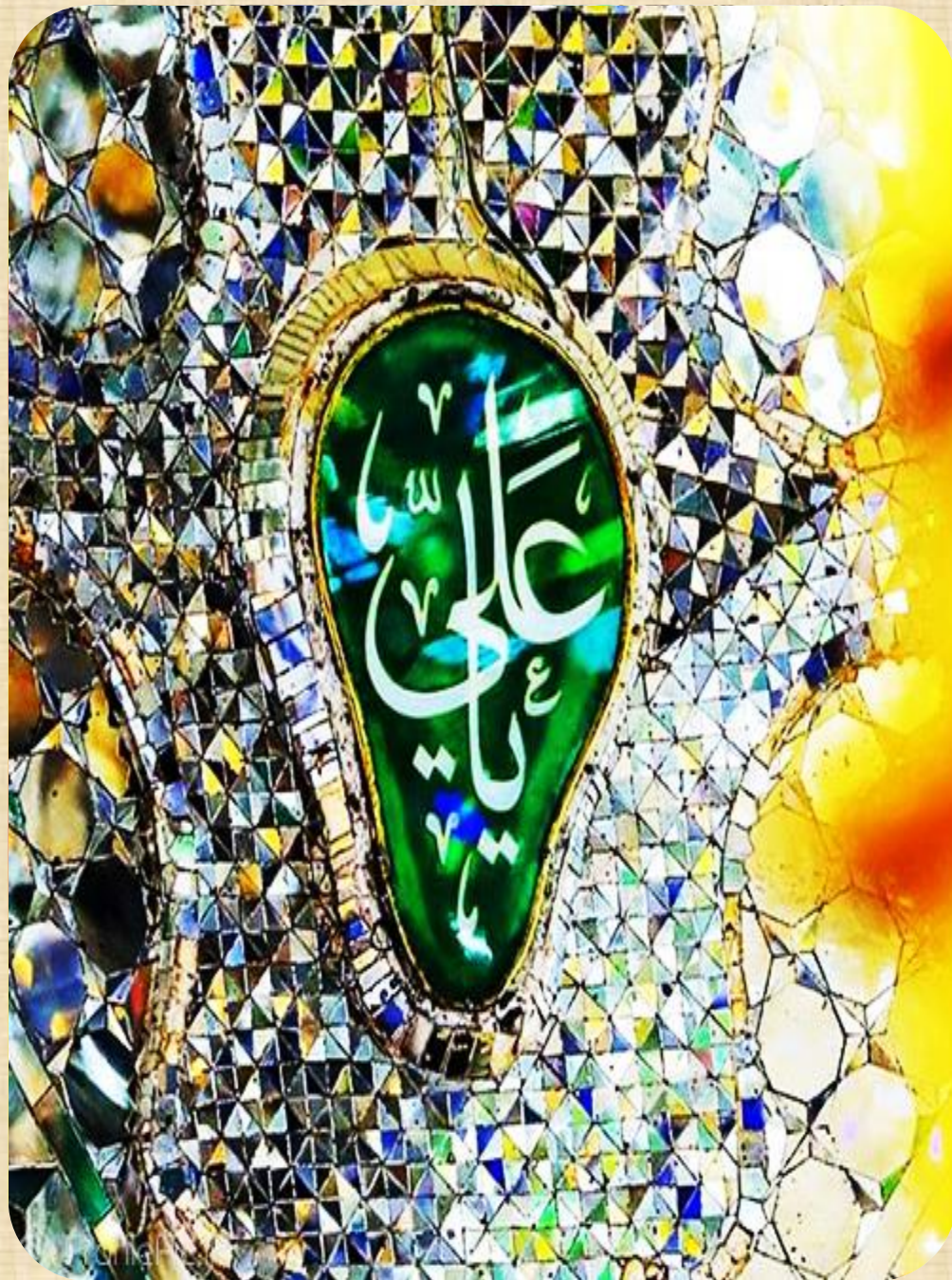
مجمید نجفی

فضایل قرآنی علی ع

فضایل قرآنی، آیاتی از قرآن هستند که درباره امام علی(ع) نازل شده‌اند یا امام علی(ع) مصداق آنها معرفی شده است. از ابن عباس نقل شده است آن مقدار از قرآن که درباره علی(ع) نازل شده، درباره هیچ کس نازل نشده است. [۶] همچنین ابن عباس از رسول خدا(ص) نقل کرده خدا آیه‌ای را نازل نکرد که در آن «یا ایها الذین آمنوا» باشد، مگر آنکه علی در رأس مؤمنان و امیر آنان است. [۷] او نزول بیش از ۳۰۰ آیه را در مدح علی(ع) دانسته است. [۸]

**در این مجال، به برخی از فضایل قرآنی
امام علی اشاره می‌کنیم:**

آیه ولایت:

آیه ۵۵ سوره مائده که می گوید خدا، پیامبر (ص) و کسانی که نماز را برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند، بر مردم ولایت دارند. [۹] مفسران شیعه و سنی، شأن نزول این آیه را ماجرای خاتم بخشی حضرت علی (ع) دانسته اند که امام علی در حال رکوع، انگشتر خود را به فقیر بخشید (زکات داد). [۱۰]

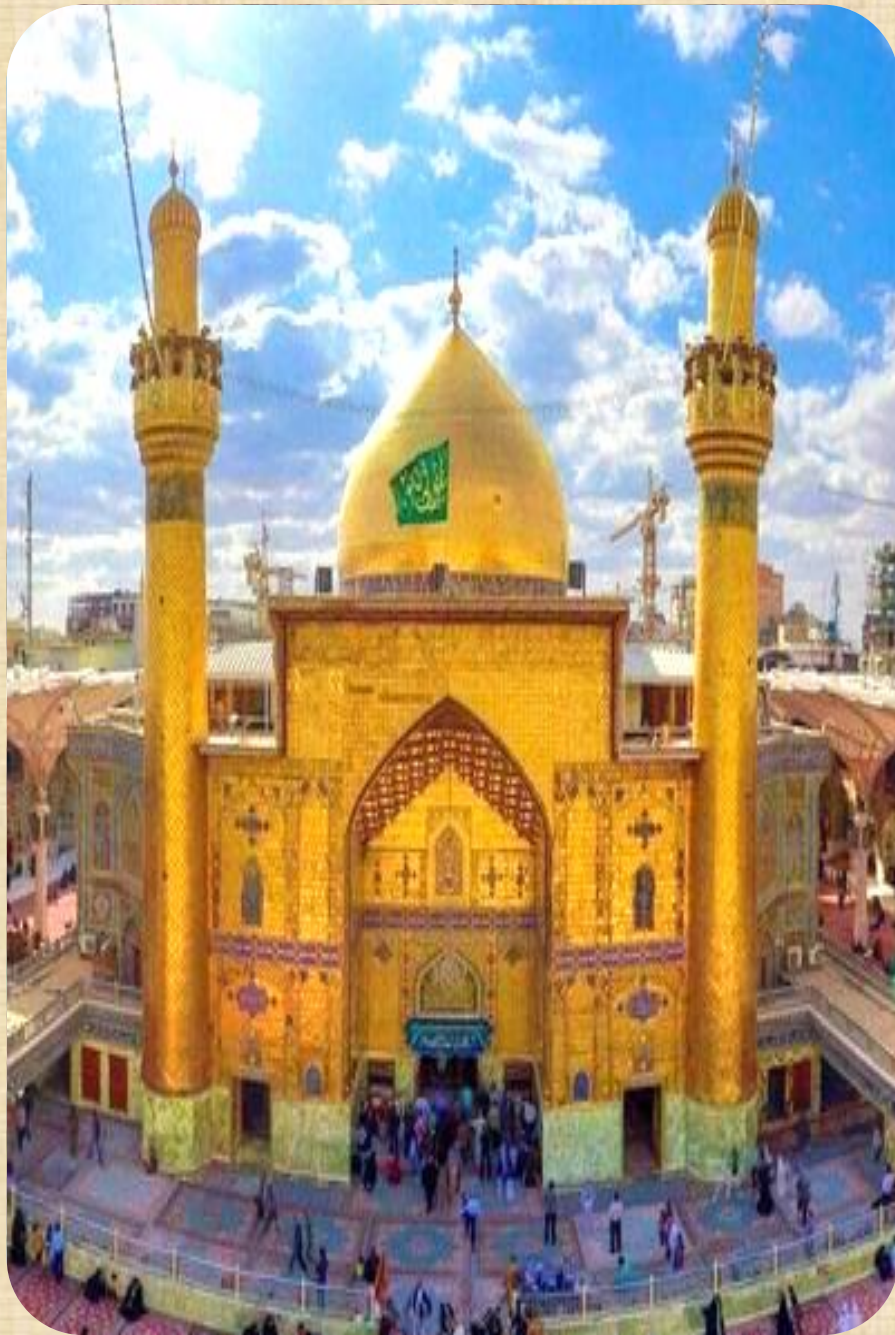
آیه شراء:

آیه ۲۰۷ سوره بقره، کسانی را ستوده است که حاضرند جان خود را در ازای به دست آوردن رضایت خداوند فدا کنند. به گفته ابن ابی الحدید عالم معتزلی، همه مفسران بر این باورند که این آیه در فضیلت امام علی (ع) نازل شده است. علامه طباطبایی نوشته است: طبق روایات این آیه درباره ماجرای لیلۃ المَبیت نازل شده است. در لیلۃ المَبیت مشرکان قصد داشتند به خانه پیامبر اسلام (ص) در مکه حمله کنند و او را به قتل برسانند. در این شب، امام علی (ع) برای حفظ جان پیامبر در بستر او خوابید.

آیه تبلیغ:

آیه ۶۷ سوره مائده است که بر اساس آن، پیامبر اسلام (ص) موظف شد پیامی را به مردم ابلاغ کند که اگر در رساندن آن کوتاهی کند، رسالت پیامبری خود را به انجام نرسانده است. به گفته مفسران شیعه و سنی، آیه تبلیغ پس از بازگشت پیامبر از حجۃ الوداع در غدیر خم نازل شده است. در روایات، شأن نزول آیه تبلیغ واقعه غدیر و اعلام جانشینی حضرت علی دانسته شده است.

آیه اکمال :

آیه ۳ سوره مائده است که از کامل شدن دین اسلام سخن می گوید. به گفته آیت الله مکارم، مفسر شیعه، در تفاسیر شیعه منظور از کامل شدن دین، اعلام ولایت و خلافت امام علی (ع) بر مسلمانان دانسته شده و روایات هم آن را تأیید می کند. عالمان شیعه بر این باورند که آیه اکمال درباره واقعه غدیر نازل شده است.

آیه صادقین:

آیه ۱۱۹ سوره توبه است
که به مؤمنان دستور
می دهد همراه صادقین
باشند و از آنان پیروی
کنند. در روایات شیعه،
صادقین به اهل بیت (ع)
تفسیر شده است. محقق
طوسی این آیه را از
دلایل امامت علی (ع)
دانسته است.

آیه خیر البریه:

آیه هفتم سوره بینه است
که کسانی را که ایمان
آورده و عمل صالح انجام
داده‌اند، برترین آفریدگان
معرفی می‌کند. بر اساس
روایات شیعه و سنی، این
گروه به امام علی (ع) و
شیعیان او هستند.

آیه صالح المؤمنین:

آیه ۴ سوره تحریم است که در آن خداوند علی (ع)، جبرئیل و دیگر فرشتگان را، پشتیبان پیامبر اسلام (ص) قرار داده است. در تفاسیر با استناد به روایاتی از طریق فریقین، تنها مصداق صالح المؤمنین امام علی (ع) معرفی شده است.

آیه انفاق:

آیه ۲۷۴ سوره بقره است. این آیه پاداش کسانی را که در شب و روز، و نهان و آشکارا، انفاق می کنند، نزد پروردگارشان دانسته است. به گفته مفسران، این آیه درباره علی (ع) نازل شده که چهار درهم داشت و یکی را در شب انفاق کرد، یکی را در روز، یکی را در نهان و یکی را آشکارا.

آیه نجوا:

آیه ۱۲ سوره مجادله است که به مسلمانان ثروتمند دستور می‌دهد قبل از نجوا (گفتگوی سری) با پیامبر اسلام (ص)، باید صدقه بدهند. به گفته طبرسی بیشتر مفسران شیعه و سنی امام علی (ع) را تنها کسی دانسته‌اند که به این آیه عمل کرده است.

آیه وُدّ:

آیه ۹۶ سوره مریم است که طبق آن خداوند محبت مؤمنان را در دل دیگران قرار می‌دهد. برپایه برخی روایات، پیامبر (ص) از علی خواست بگوید؛ خدایا محبت من را در دل مؤمنان قرار بده. بعد از این درخواست، آیه ود نازل شد.

آیه مباهله:

آیه ۶۱ سوره آل عمران
است که ماجرای مباهله
پیامبر (ص) با مسیحیان
نجران را بیان می کند. بنابر
تفاسیر، امام علی (ع) در
این آیه به منزله نفس و جان
پیامبر (ص) معرفی شده
است.

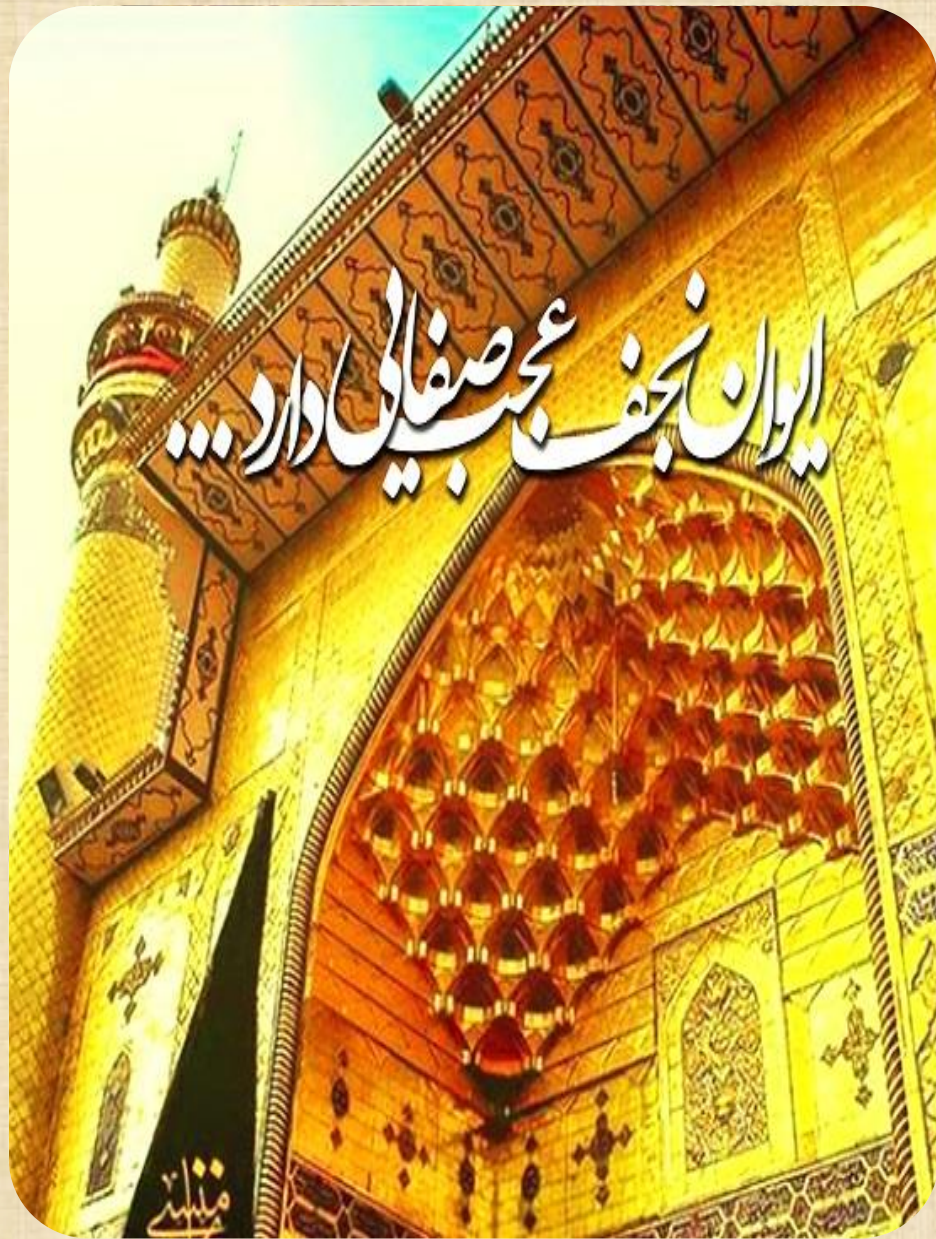
آیه تطهیر:

بخشی از آیه ۳۳ سوره احزاب است که در آن از اراده خداوند بر پاکی اهل بیت (ع) از رجس و پلیدی سخن آمده است. مفسران شیعه معتقدند این آیه در خصوص اصحاب کساء نازل شده است.

آیه اولی الامر:

آیه ۵۹ سوره نساء است که مؤمنان را به اطاعت از خدا و رسول خدا (ص) و اولی الامر دستور می دهد. از نظر مفسران شیعه و سنی آیه مذکور بر عصمت اولی الامر دلالت دارد. در روایات منظور از اولی الامر امامان شیعه معرفی شده است.

آیه مودت:

آیه ۲۳ سوره شوری است.
در این آیه، مودت و محبت
«الْقَرَبَى» به عنوان مزد رسالت
پیامبر بر مسلمانان واجب شده
است. از ابن عباس نقل شده که
پیامبر منظور از القربی را
علی، فاطمه، حسن و حسین
بیان کرده است.

آیه اطعام:

آیه ۸ سوره انسان است. این آیه نیکوکاران را کسانی معرفی می کند که با آنکه خودشان به غذا نیاز دارند آن را به خاطر خدا به مسکین، یتیم و اسیر می دهند. بنابر روایات این آیه، درباره بخشش امام علی (ع) و حضرت زهرا (س) نازل شد. طبق احادیث، حضرت علی (ع)، فاطمه (س) و خادم آنان فضا به خاطر شفای حسنین (ع) سه روز روزه گرفتند و هر سه روز هنگام افطار با اینکه خود گرسنه بودند، بخشی از غذایشان را به مسکین و یتیم و اسیر بخشیدند.

آیه اهل الذکر:

آیه ۴۳ سوره نحل و ۷
سوره انبیاء است که بر
پرسیدن سؤال از اهل
ذکر تأکید می‌کند. بر
پایه برخی روایات، اهل
ذکر منحصر در اهل بیت
پیامبر است.

آیه نصر:

آیه ۶۲ سوره انفال است.
به نظر آیت‌الله مکارم
شیرازی، هر مؤمنی که رسول
اکرم (ص) را یاری کرده،
مشمول این آیه است ولی
تردید نیست که مصداق اکمل
و فرد شاخص مؤمنان در این
آیه، حضرت علی (ع) است. او
در کتاب آیات ولایت در قرآن
تصریح کرده است که آیه نصر،
یکی از آیات فضیلت
امیرالمؤمنین (ع) است.

- ابن منظور، مختصر تاریخ دمشق، ۱۴۰۲ق، ج ۱۸، ص ۱۱.
- حسکانی، شواهد التنزیل، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۷۱-۶۳؛ شبلنجی، نورالابصار، الشریف الرضی، ج ۱، ص ۱۵۹.
- گنجی شافعی، کفایة الطالب، ۱۴۰۴ق، ص ۲۳۱؛ قندوزی، ینابیع المودة، ۱۴۲۲ق، ج ۱، ص ۳۳۷.
- سوره مائده، آیه ۵۵.
- طباطبایی، المیزان، ۱۴۱۷ق، ج ۶، ص ۲۵؛ سیوطی، الدر المنثور، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۲۰۷.
- ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ۱۴۰۴ق، ج ۱۳، ص ۲۶۲.
- طباطبایی، المیزان، ۱۳۹۰ق، ج ۲، ص ۱۰۰.
- طوسی، الامالی، ۱۴۱۴ق، ص ۴۶۶-۴۶۷.
- سوره مائده، آیه ۶۷.
- برای نمونه نگاه کنید به عیاشی، تفسیر العیاشی، ۱۳۸۰ق، ج ۱، ص ۳۳۲؛
- کلینی، الکافی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۲۹۰؛ طبرسی، الاحتجاج، ۱۴۰۱ق، ج ۱، ص ۵۷.
- سوره مائده، آیه ۳.
- مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ۱۳۷۴ش، ج ۴، ص ۲۶۴ و ۲۶۵.
- امینی، الغدير، ۱۳۶۸ش، ج ۲، ص ۱۱۵.
- سوره توبه، آیه ۱۱۹.
- کلینی، الکافی، ۱۴۰۱ق، ج ۱، ص ۲۰۸؛ آمدی، غایة المرام، ۱۳۹۱ق، ج ۳، ص ۵۲. حلی، کشف المراد، ۱۴۱۳ق، ص ۳۷۱.
- سوره بینه، آیه ۷. حسکانی، شواهدالتنزیل، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۴۵۹؛ سیوطی، الدر المنثور، ۱۴۰۴ق، ج ۶، ص ۳۷۹.
- برای نمونه نگاه کنید به: حسکانی، شواهد التنزیل، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۳۴۱-۳۵۲.
- ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۳۵۲-۳۴۱؛
- طباطبایی، المیزان، ۱۳۹۰ق، ج ۱۹، ص ۳۳۲.
- سوره بقره، ص ۲۷۴.
- ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۳۸، ص ۲۰۶.
- سوره مجادله، آیه ۱۲.
- طبرسی، مجمع البیان، ۱۳۷۲ش، ج ۹، ص ۳۸۰.
- سوره مریم، آیه ۹۶.
- قمی، تفسیر القمی، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۵۶.
- برای نمونه نگاه کنید به سیوطی، الدر المنثور، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۳۹؛
- ابن حکم، تفسیر الحبری، ۱۴۰۸ق، ص ۳۱۱-۲۹۷؛
- طبرسی، مجمع البیان، ۱۳۷۲ش، ج ۸، ص ۵۶۰؛
- برای نمونه نگاه کنید به طباطبایی، المیزان، ۱۴۱۷ق، ج ۴، ص ۳۸۹؛
- قندوزی، ینابیع الموده، ۱۴۲۲، ج ۱، ص ۳۴۱؛
- سوره شوری، آیه ۲۳.
- مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۲۳، ص ۲۳۲.
- سوره انسان، آیه ۸ و ۹.
- علامه طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۲۰، ص ۱۳۲.
- زمخشری، الکشاف، ۱۴۰۷ق، ج ۴، ص ۶۷۰.
- سوره نحل، آیه ۴۳؛ سوره انبیاء، آیه ۷.
- برای نمونه نگاه کنید به حسکانی، شواهد التنزیل، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۴۳۲.
- مکارم شیرازی، آیات ولایت در قرآن، ۱۳۸۶ش، ص ۳۱۲.
- مکارم شیرازی، آیات ولایت در قرآن، ۱۳۸۶ش، ص ۳۰۷.